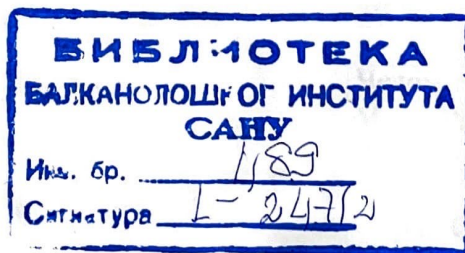

СРПСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЈА

Том II

В – Вшетечка

МАТИЦА СРПСКА
СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
ЗАВОД ЗА УЏБЕНИКЕ

НОВИ САД – БЕОГРАД 2013

помоћ у јечму и брашну. Млетачки Сенат је 17. III 1466. одлучио да пружи помоћ херцеговој посади у В., изузев против угарског краља. Ипак је град ускоро изгубљен, али га је јула 1473. херцег Влатко поново заузео, да би после две године био принуђен да га уступи Млечанима.

ИЗВОРИ: Ш. Љубић, *Листине о одношајих између Јужнога Славенства и Млетачке Републике*, IX, 1890; X, 1891; L. Thallóczy, *Studien zur Geschichte Bosniens und Serbiens im Mittelalter*, München-Leipzig 1914; Љ. Стојановић, *Стиаре српске повеље и писма*, I/1, I/2, Бг 1929, 1934.

ЛИТЕРАТУРА: М. Шуњић, „Када је млетачка посада ушла у херцегову тврђаву Висући?“, *ГДИБИХ*, 1966, 15; М. Динић, *Српске земље у средњем веку*, Бг 1978; В. Атанасовски, *Пад Херцеговине*, Бг 1979; М. Шујица, „Босанска властоеоска породица Бановићи“, *ИГ*, 1993, 1–2. С. Мишић

ВИТА БАРАНИН, ђакон (? , друга половина XIII в. – ?, после 1323). Био је учесник преговора између српске краљевине и тарентског кнеза о склапању брака између тарентске принцезе Бланке и српског краља Стефана Уроша III Дечанског. Неуспешни преговори у којима су учествовали и Дубровчани вођени су 1323, пошто је краљ Стефан Дечански постао удовац. В. је у једном документу споменут као Скадранин, па се сматра да је вероватно само пореклом био из Бара.

ЛИТЕРАТУРА: *Историја српског народа I*, Бг 1981. М. Шујица

ВИТА КОТОРАНИН, монах, градитељ (Котор?, друга половина XIII в. – Котор?, после 1335). Његово име познато је захваљујући натпису уклесаном у надвратник јужног портала цркве манастира Дечани. Захваљујући поменутом натпису зна се да је „Фра Вита, мали брат, пратомајстор из Котора, краљевог града“ монументалну задужбину краља Стефана Уроша III и сина му краља Стефана саградио за осам година, као и да су радови окончани 1334/35. Известно је да је неимар Дечана био пореклом из Котора и да је био припадник фрањевачког реда. Истраживања которских и дубровачких нотарских списа дала су неколико претпоставки о идентитету дечанског градитеља. Као могући неимар Дечана идентификован је презвитер Вита Трифунов Чучо, опат и управитељ Цркве Св. Марије и старатељ фрањевачког манастира на Гурдићу у Котору, чије се име помиње у документима између 1326. и 1337. Познат је и братар Вита из Равене или Вита Рањина који се старао о радовима на фрањевачком манастиру у Дубровнику, именован за извршиоца теста-мента угледног Которанина Томе, написаног 1329. на двору краља Стефана Дечанског у Штимљи. У првим деценијама XIV в. више клесара и каменорезаца имена Вита било је ангажовано на радовима на катедрали и фрањевачкој цркви у Дубровнику. Ниједну од поменутих личности, међутим,

Вита Которанин, Киторски натпис, манастир Дечани

није могуће поистоветити са градитељем Дечана. Фра В. је знање и градитељско искуство стекао у приморским градовима, вероватно у Котору и Дубровнику, где су у првој половини XIV в. изведене значајне грађевине романичко-готичких обележја. Приликом конструисања дечанског храма угледао се на план и структурни систем катедрале Св. Трипуна у Котору и на цркву у Бањској, на чијој изградњи је, могуће, био ангажован. Архитектонска и скулпторална решења примењена у Дечанима показују да је В. добро познавао и остале споменике у Рашкој, пре свих Студеницу.

ЛИТЕРАТУРА: В. Петковић, Ђ. Бошковић, *Манастир Дечани I*, Бг 1941; И. Стјепчевић, Р. Ковијанић, „Вита Трифунов Которанин, неимар Дечана“, *ИЗ*, 1955, XI/1–2; Р. Ковијанић, И. Стјепчевић, *Културни животи сјајне Котора*, I, Цт 1957; Р. Ковијанић, *Вито Которанин, неимар Дечана*, Бг 1962; В. Кораћ, *Градитељска школа Поморја*, Бг 1965; Б. Тодић, М. Чанак Медић, *Манастир Дечани*, Бг 2005.

Д. Прерадовић

ВИТАЛ, фабрика уља и биљних масти у Врбасу. Јеврејски трговац Јакоб Лењи подигао је 1855. у Врбасу, на обали Старог канала, творницу Коломасти техничких масноћа Браће Лењи. Основана је као мала пресаоница, с ручном и сточном погонском снагом, а као сировине користила је конопљу, бундевину коштицу и уљану репицу (прво уље од сунцокрета произведено је тек 1923). О раду фабрике из првих неколико деценија има мало информација, па се у заглављима меморандума фабрике из 20-их година XX в. као година оснивања понегде наводи 1883, што би могла бити или година обнове њеног рада после рецесије која је у Европи владала од 1873. или година када ју је преузео Адолф, син оснивача. Почетком XX в. фабрика је производила и креч, у фабричкој кречани, хмељ је узгајан на поседима Адолфа Лењија, а 20-их година и стакларски гит.

Адолф Лењи се бавио и трговином, а имао је сопствену лађу за превоз робе. Фабрику 1912. преузима Јосиф (Јосип), унук оснивача. У године након I светског рата Лењијева уљара ушла је са скромним капацитетима (1924. имала је петоро запослених и једну парну машину од 16 коњских снага, две хидрауличне пресе, два отворена рештера с индиректним ложењем, један млин с потребном дизалицом и две децималне ваге – за уље и погачу, а као транспортни уређаји користе се пужеви и елеватори). Уље је прво рафинисано у Будимпешти, где је Лењи имао рафинерију, а касније и у Копривници.

Под именом „Војводина“ (пун назив „Штерић и Лењи – прва српска фабрика уља Војводина Нови Врбас“) регистрована је 1928, у време значајног осавремењавања: 1927, 1928. и 1932. набављена су три ротирајућа екстрактора, а 1929. уређај за рафинацију. Фабрика се бавила производњом и продајом уља за јело, за техничке сврхе, товатне масти и кита, као и продајом

Фабрика „Витал“, Врбас